

«Ο επαγγελματικός εαυτός: ο λόγος και η δράση των εκπαιδευτικών»

Δρ. Παρασκευή Χατζηπαναγιώτου

P.Chatzipanagiotou@euc.ac.cy

Επ. Καθηγήτρια

Εκπαιδευτικής Διοίκησης

Διευθύντρια Μονάδας Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

**Ευρωπαϊκό
Πανεπιστήμιο Κύπρου**

**Μονάδα Εξ Αποστάσεως
Εκπαίδευσης**

ΟΙ ΠΥΛΩΝΕΣ ΤΗΣ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ

Στις μέρες μας οι εκπαιδευτικοί καλούνται να λειτουργήσουν **ως ικανοί διαχειριστές** ενός πρωτόγνωρου και καταγιστικού πλαισίου αλλαγών, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό περιβάλλον του σχολείου.

Μέσα από το σύνθετο κοινωνικοοικονομικό συγκείμενο ξεπροβάλλουν ζητήματα που αφορούν στον επαγγελματισμό, την επαγγελματική ταυτότητα & την επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού, τα οποία συνθέτουν την επαγγελματική του οντότητα και προσδιορίζουν την επαγγελματική του υπόσταση, **τον επαγγελματικό του εαυτό.**

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ (1)

Η προσέγγιση της ταυτότητας του εκπαιδευτικού λειτουργεί ως μέσο για την καλύτερη **κατανόηση** του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού, της επαγγελματικής του εξέλιξης, της πορείας και ανάπτυξης, των επαγγελματικών του αποφάσεων και εν γένει στο τι σημαίνει να είναι κάποιος εκπαιδευτικός και να λειτουργεί ενταγμένος μέσα σε διαφορετικά πλαίσια και χρονικές στιγμές (Day & Kington, 2008; Hamman et al., 2010).

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ (2)

Η αντίληψη για την επαγγελματική ταυτότητα συντελεί στην ενίσχυση της **αποτελεσματικότητας** του εκπαιδευτικού, στην κινητοποίησή του, στη **δέσμευσή** του απέναντι στο επάγγελμα και στην **ικανοποίηση** που αντλεί μέσα από αυτό (Flores & Day, 2006).

Επαγγελματική Ταυτότητα

Έννοια σύνθετη, με πολλαπλές διαστάσεις, με επιρροή από ένα φάσμα εσωτερικών & εξωτερικών μεταβλητών π.χ.

- ✓ **εαυτός vs εαυτοί,**
- ✓ **σταθερότητα vs μεταβαλλόμενη & εύθραυστη κατασκευή,**
- πολλαπλές, κατακερματισμένες & επιρρεπείς στις αλλαγές ταυτότητες**

Επαγγελματική Ταυτότητα

- ❖ **Ο κατοπτρικός εαυτός (looking glass self)** –σύμφωνα με τον Cooley- πώς μας βλέπουν οι άλλοι
- ❖ Μέσω της **συμβολικής αλληλεπίδρασης (symbolic interactionism)** - ο εκπαιδευτικός διαπραγματεύεται την κοινωνική διάσταση του ρόλου του. Ο Mead κάνει λόγο για τη διάκριση ανάμεσα στο **εγώ (I)** και το **εμένα (me)**, ασχολείται με τον εαυτό του ως διακριτό αντικείμενο

Επαγγελματική Ταυτότητα

- ❖ Ο Goffman δίνει έμφαση στην **ύπαρξη πολλών εαυτών** σε κάθε άτομο, καθένας από τους οποίους είναι προσαρμοσμένος να διαδραματίσει **ένα ρόλο στις εκάστοτε δεδομένες καταστάσεις**, σε συνδυασμό με το ότι δέχεται την **ικανότητα της προσαρμοστικότητας** ως ουσιώδες γνώρισμα του ατόμου.
- ❖ Ο Erikson έδωσε έμφαση στο **ευμετάβλητο της ταυτότητας**, το άτομο **μετέρχεται σταδίων σε όλη τη διάρκεια της ζωής του λόγω βιολογικής και ψυχολογικής ωρίμανσης**

Επαγγελματική Ταυτότητα

- ❖ Ο Bernstein μίλησε για **επαγγελματικές ταυτότητες**...Κάθε εκπαιδευτικό σύστημα είναι ένας «**στίβος**» (**arena**), όπου διαφορετικές κοινωνικές ομάδες ανταγωνίζονται, προκειμένου να επιβάλλουν στο εκπαιδευτικό σύστημα τους δικούς τους στόχους και να διασφαλίσουν τον έλεγχό του. Η ταυτότητα του εκπαιδευτικού είναι εξελισσόμενη, πρόκειται για μια σταδιοδρομία στη γνώση, στην ηθική τάξη πραγμάτων και στην τοποθέτηση του εκπαιδευτικού στον κοινωνικό χώρο.

Επαγγελματική Ταυτότητα

- ❖ Ο Bourdieu, με τη θεωρία του για το **habitus** (ταξική έξη - σύστημα προδιαθέσεων), που έχει την τάση να είναι κοινό και αποκρυσταλλωμένο σε όλους όσοι ζουν μέσα στις ίδιες αντικειμενικές (ταξικές) συνθήκες και το οποίο σχηματίζεται κατά τις πρώτες φάσεις της κοινωνικής ζωής του.
- ❖ Μέσω αυτού του συστήματος, που έχει διάρκεια, προσλαμβάνεται και αναπαρίσταται ο κόσμος. Στην κατασκευή της κοινωνικής εικόνας του εκπαιδευτικού φαίνεται ότι δεν μετέχουν μόνον τα στοιχεία που εκπέμπει ο ίδιος αλλά και οι διαμορφωμένες από την προσωπική και κοινωνική ιστορία διαθέσεις και στάσεις αυτού που τα δέχεται, τα επεξεργάζεται και τα αντανακλά.

Τι είναι τελικά η Ταυτότητα;

- ✓ Η ταυτότητα **επηρεάζεται από το περιβάλλον**, είναι εξαρτημένη και διαμορφώνεται μέσα από τα διαφορετικά πλαίσια στα οποία ενυπάρχουν κοινωνικές, πολιτιστικές, πολιτικές και ιστορικές δυνάμεις, οι οποίες ασκούν επιρροή.
- ✓ Η ταυτότητα διαμορφώνεται μέσα από τις σχέσεις με τους άλλους και **περιλαμβάνει και συναισθήματα**.
- ✓ Η ταυτότητα **χαρακτηρίζεται από μεταβολή, αστάθεια και πολλαπλότητα**.
- ✓ Η ταυτότητα **περιλαμβάνει μια διαδικασία σχηματισμού και ανασχηματισμού** και εν τέλει απόκτησης νοήματος.

Τι είναι τελικά η Ταυτότητα;

- ✓ Η Nias (1989) παρατηρεί ότι οι εκπαιδευτικοί επενδύουν στους εαυτούς τους στον χώρο της εργασίας τους, επενδύουν στις αξίες που οι ίδιοι θεωρούν ότι αντικατοπτρίζονται μέσα από τη διδασκαλία τους, με αποτέλεσμα η αντίληψή τους για την **επαγγελματική και την προσωπική τους ταυτότητα να παρουσιάζεται συγχωνευμένη, ομογενοιοποιημένη.**
- ✓ Η επαγγελματική ταυτότητα υποδηλώνει τη **διαλεκτική σχέση μεταξύ του προσώπου (person) και του πλαισίου (context)**, μέσα στο οποίο λειτουργεί το άτομο.

Τι είναι τελικά η Ταυτότητα;

- ✓ Ο **εαυτός** θα μπορούσε να θεωρηθεί τόσο ως αντικείμενο όσο και ως υποκείμενο της εμπειρίας, δηλαδή η προσέγγιση της έννοιας του εαυτού και η εμπειρία του ατόμου αποτελούν το λόγο (discourse) της εμπειρίας και όχι την εμπειρία κάθε αυτή, καθώς η εμπειρία από μόνη της, όπως επισημαίνεται, δεν συνιστά την αυτογνωσία (self-knowledge)
- ✓ Σύμφωνα με τους Rogers και Scott ο εαυτός περιλαμβάνει την ταυτότητα του εκπαιδευτικού και είναι μια εξελισσόμενη και συνεκτική οντότητα, η οποία συνειδητά αλλά και ασυνείδητα κατασκευάζει και κατασκευάζεται, αναδομεί και αναδομείται σε αλληλεπίδραση με πολιτισμικά πλαίσια, θεσμούς και άτομα, με τα οποία (ο εαυτός) συμβιώνει, υπάρχει, μαθαίνει και λειτουργεί.

Επαγγελματισμός (professionalism)

Σύμφωνα με τον Hoyle (1982) ο όρος κατανοείται ως η διαδικασία μέσω της οποίας μια **ασχολία ή απασχόληση (occupation)** βαθμιαία ικανοποιεί τα κριτήρια που αποδίδονται σε ένα **επάγγελμα*** (profession) και ότι εμπλέκεται σ' αυτή τη διαδικασία η επαγγελματική ανάπτυξη, από την οποία επωφελείται **ο πελάτης**.

*διαπίστευση, ένταξη, επ. ανάπτυξη, εξουσία, κύρος, κανόνες, κώδικας συμπεριφοράς, επ. σύνδεσμος, αποζημίωση

Επαγγελματοποίηση (Professionalization)

- ✓ Μια στρατηγική προστασίας του επαγγέλματος από τον εξωτερικό ανταγωνισμό, μέσω του καθορισμού των απαιτούμενων δεξιοτήτων και ικανοτήτων προκειμένου κάποιος να έχει πρόσβαση στο επάγγελμα.
- ✓ Συνδέεται με τις προσπάθειες για την **ενημέρωση**, την **αναβάθμιση** και την **ανάπτυξη** των ικανοτήτων των μελών του, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις **προκλήσεις** που αντιμετωπίζει το επάγγελμά τους και να ενεργούν επαγγελματικά στην **καθημερινή** τους εργασία.
- ✓ Είναι απόλυτα συνυφασμένη με τη βελτίωση της ποιότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς επίσης και με την **προετοιμασία** των επαγγελματιών για αντιμετώπιση της αλλαγής (CEDEFOP, 2004).

Κοινότητες Μάθησης

- «διαλογικές κοινότητες» (Gitlin, 1989)
- «συμφωνίες από κοινού μάθησης» (Wagner, 1997)
- «δικτυωμένες κοινότητες μάθησης» (Elliott, 2005^α)
- «αναδυόμενες κοινότητες» (Hargreaves, 2003; Mac Gilchrist et al., 2004; MacBeath, 2005)

Κοινότητες Μάθησης

- Οι κοινότητες μάθησης αποτελούν βασική κοινωνική μορφή/δικτύωση που επιτρέπει **αλληλεπιδράσεις** ανταλλαγών γνώσης και εμπειριών μεταξύ οργανισμών, **συντονισμένη δράση** και **κοινό έργο**.
- Ενθαρρύνουν τη **συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση των μάχιμων εκπαιδευτικών και διευθυντών**, καθώς επίσης και τη **σύνδεση θεωρίας και πράξης**, προϋποθέσεις που διαμορφώνουν πρακτικές συμμετοχικής-συνεργατικής έρευνας

Κοινότητες Μάθησης

- Στόχος των κοινοτήτων μάθησης είναι να επιταχυνθεί η **διαδικασία αλλαγής** στα σχολεία μέσω της αυξημένης **αλληλεπίδρασης** και της **μάθησης**

- Οι εκπαιδευτικοί **εργάζονται μαζί**, λόγω μιας **κοινής αντίληψης/ενός κοινού οράματος** και συνδέονται μεταξύ τους μέσω μιας χαλαρής οργανωτικής δομής
  - που διευκολύνει την αλληλεπίδραση.

Επιτυχημένες Κοινότητες Μάθησης

1. Κοινή συμφωνία
2. Δημιουργική συνεργατική δράση
3. Ποιότητα συμμετοχής (συνεισφορά, διαδικασία)
4. Εμπιστοσύνη
5. Διευκόλυνση συντονισμού (συστάδες) και η εναλλαγή ηγεσίας
6. Επικοινωνία
7. Δομική ισορροπία
8. Πηγές & διαδικασία ελέγχου

Πλεονεκτήματα & Μειονεκτήματα των Κοινοτήτων Μάθησης

- Αναδεικνύονται οι κοινοί στόχοι/επιτεύγματα
- Επαγγελματική ανάπτυξη/υποστήριξη εντός της σχολικής μονάδας
- Βελτίωση ηγεσίας
- Πρακτικές αυτοκριτικής/ αναστοχασμού
- Συναδελφικότητα
- Ενδυνάμωση του σχολείου
- Συνέργεια/συνεργασία/διαχείριση συγκρούσεων
- Τίθενται σχέδια βελτίωσης
- Δυσκολίες διαπραγμάτευσης κοινών στόχων
- Περιορισμοί χρόνου
- Εξουσία/διαμάχες εξουσίας
- Αντικρουόμενες προτεραιότητες
- Έλλειψη κοινού στόχου/δέσμευσης ή/και συμμετοχικότητας (συλλογική αδράνεια)
- Δυσκολίες διαχείρισης λογοδοσίας
- Άλλες ατζέντες/λειτουργικές δυσκολίες (π.χ. συντονιστής)

Αντίσταση

- Οι όποιες αλλαγές συναντούν την **παθητική** ή/και την **ενεργητική αντίδραση** των εκπαιδευτικών με **αποτέλεσμα** να μην αποδίδουν τα αναμενόμενα ή ακόμα και να ακυρώνονται.
- **Καμία αλλαγή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί** προς όφελος της εκπαίδευσης στα σχολεία **χωρίς την ενεργό συμμετοχή των εκπαιδευτικών**, όχι μόνο ως προς το σκέλος της **υλοποίησης**, αλλά και ως προς αυτό του **σχεδιασμού**.

Προβληματισμός

- Όσα σχολεία εντάσσονται σε ένα πρόγραμμα μεταρρυθμιστικής παρέμβασης και λειτουργούν με βάση τις νόρμες μιας κοινότητας μάθησης, συνήθως ΔΕΝ μπορούν να **αναπαραχθούν**.
- Οι κοινότητες αυτές δεν διαθέτουν δική τους δυναμική και **συνήθως αυτοκαταργούνται ή αδρανοποιούνται** μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος και την αποχώρηση των υπευθύνων του.

Αναστοχασμός

- Είναι σημαντική η επίδραση των τυπικών οργανωσιακών δομών, ωστόσο εάν τα **ίδια τα υποκείμενα (επαγγελματικός εαυτός)** δεν αναλάβουν πρωτοβουλίες και τις όποιες συνέπειες αυτές συνεπάγονται, δεν θα λειτουργήσει η δικτύωση.
- Στόχος: να αναδειχθούν **αυθεντικές συνευρέσεις/κοινοότητες**, όπου τα μέλη ανταλλάσσουν τους προβληματισμούς τους, τις απόψεις τους για τη δουλειά τους και διαμορφώνουν από κοινού προτάσεις και πρακτικές αντιμετώπισης των διαφόρων εκπαιδευτικών προβλημάτων, από τα πιο μικρά και καθημερινά, έως τα πιο μεγάλα και γενικά. Οι συνευρέσεις αυτές θα δημιουργούνται αποκλειστικά, **επειδή το επιζητούν και δεσμεύονται οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί**, επειδή υπάρχει **συνεργατική κουλτούρα & διαμοιρασμένη ηγεσία**.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή